

КОМПЕТЕНТНО Й ВІДВЕРТО

Зона відчуження Чорнобильської АЕС.

Це словосполучення одних лякає, інших інтригує, проте нікого не залишає байдужим. Адже це наша хвора земля, про яку ми не маємо права забувати. Зона ніколи не зітреться з географічних атласів, там вічно працюватимуть люди, аби надійно захистити Україну і всю нашу планету від невидимого страшного ворога – радіації. Про те, як відбувається оптимізація виробничої структури підприємств, зусиллями котрих реалізується ця найголовніша функція Зони – бар'єрна, нашому кореспонденту розповів перший заступник голови Державного агентства з управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення Дмитро БОБРО

– Дмитре Геннадійовичу, Ви очолили Адміністрацію Зони в період реорганізації не тільки цієї структури, а й Міністерства надзвичайних ситуацій України в цілому. Це додає впевненості чи, навпаки, ускладнює Вашу діяльність?

– Крім реорганізації органів державного управління, відбувається й перебудова підприємств, котрі досі працювали в підпорядкуванні МНС. Можна сказати, що на одну хвилю реформування накладається інша, і це, з одного боку, сприяє створенню передумов для ефективних реформ, а з іншого – дещо ускладнює цей процес. Адже виникає багато питань, для вирішення котрих необхідні певні зусилля й кошти. Так, наприклад, необхідно насамперед забезпечити чітку регламентацію статусу, правових і організаційно-нормативних засад діяльності як новоствореного Державного агентства України з управління Зоною відчуження (надалі – Агентства), так і тих підприємств, котрі передаються під його управління. Фактично потрібно заново побудувати оптимізовану систему управління з чітко прописаною владною вертикаллю і достатньо розвинутими виробничими відносинами на всіх рівнях.

Становлення Агентства, як центрального органу виконавчої влади, багато в чім залежатиме від досконалості законодавчої бази, нормативних документів, чіткого розподілу функцій, прав і відповідальності на всіх рівнях управління. Не слід применшувати й важливість таких, на перший погляд, тривіальних справ, як перереєстрація реформованих підприємств, а головне – їх ліцензування. Адже йдеться про підприємства, котрі не повинні зупиняти свою роботу ані на добу. Я вже не кажу про зміну реквізитів, бланків, штампів, печаток і т. ін. Це рутинна, але без неї не обійтися. Згідно з чинним законодавством, за перегляд нормативної документації відповідає Міністерство, але переглядати можна те, що існує. Іншими словами, працівники Агентства мусять розробити й подати до міністерських служб відповідні проекти й пропозиції. Такі документи повинні відповідати не тільки формальним принципам реорганізації (зміна назв, підпорядкування, юридичних адрес чи банківських рахунків), а й враховувати політичні рішення керівництва держави з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, відповідні директивні документи уряду, міжнародні угоди й контракти, накази й розпорядження МНС.

КОМПЕТЕНТНО Й ВІДВЕРТО

(Початок на стор. 1)

Перед нами стоїть, так би мовити, триєдине завдання, що передбачає переміщення кадрів, майна й фінансів. Ця робота потребує виняткової уваги, важливо, як кажуть, із піною не вихлюпнути дитину. Реорганізація жодним чином не повинна негативно вплинути на забезпечення бар'єрних функцій Зони чи поводження з радіоактивними відходами. Кілька слів про ліцензування підприємств. Це обов'язкова процедура при будь-якій реорганізації, тим більше при такій, яка нині здійснюється. Складне завдання, навіть складніше за врегулювання трудових відносин у колективах, але без його виконання працювати неможливо. Саме тому підготовкою до ліцензування ми займаємося вже з грудня минулого року, на всіх оперативних нарадах йому приділяється першочергова увага.

Отже, кадри, майно, ревізійна робота і – ліцензування. Над такими першочерговими завданнями сьогодні працює Агентство, і вони будуть виконані, як би складно це не було.

– Якою стане виробнича структура Зони відчуження після завершення реорганізації – кількість підприємств, їх тематична й виробнича орієнтація, чисельність персоналу, територіальне розташування тощо?

– Реорганізація підприємств, розпочата в грудні минулого року, передбачає реалізацію основних напрямів діяльності Агентства і тих завдань, що перед нами поставлені. Насамперед – це безумовна тематика Чорнобильської АЕС: підготовка до зняття з експлуатації її енергоблоків і об'єкт "Укриття". Все, що стосується інфраструктури, має бути сконцентроване в одному підприємстві, котре має назву "Державне спеціалізоване підприємство "Чорнобильський спецкомбінат". На це підприємство покладається утримання всієї інфраструктури Зони, з метою посилення й підтримання бар'єрної функції цієї території. Таким чином, визначені два великі напрями діяльності Агентства. Ними є станція і бар'єрна функція Зони.

Третій важливий напрямок – це

поводження з радіоактивними відходами (РАВ), їх довгострокове зберігання й захоронення. Для реалізації цього завдання створюється Державне спеціалізоване підприємство "Централізоване підприємство з поводження з радіоактивними відходами", надалі в тексті – ЦППРВ. Це буде єдине, в розумінні об'єднане, підприємство, що, як головне в системі Державної корпорації "Українське державне об'єднання "Радон", має закрити весь комплекс питань поводження з РАВ. До речі, про "Радон". Це об'єднання, з усіма своїми спецкомбінатами, продовжує виконувати покладені на нього функції.

Залишається також функція наукової підтримки виробничої діяльності, її покладено на Державну науково-дослідну установу "Чорнобильський центр з проблем ядерної безпеки, радіоактивних відходів та радіоекології", що розташована в місті Славутич Київської області. Ця установа та Державне підприємство "Науково-технічний центр дезактивації та комплексного поводження з радіоактивними відходами, речовинами, джерелами іонізуючого випромінювання" (НТЦ КПРВ), розташований у м. Жовті Води Дніпропетровської області, в науковому плані тісно співпрацюють з Інститутом проблем безпеки АЕС НАН України.

Підготовкою кадрів буде займатися Державне підприємство "Український радіологічний учбовий центр".

Питаннями, пов'язаними з будівництвом, займатиметься Державне підприємство "Спеціалізована будівельна компанія". Воно буде виконувати функції замовника щодо всіх об'єктів у Зоні, на яких виконуються будівельні роботи. Винятком є ЧАЕС, котра сама виступає в ролі замовника.

Щодо персоналу слід зазначити, що зараз, на початку реформування, на ЧАЕС працює близько 3 500 осіб, на Спецкомбінаті – майже 2 800, на ЦППРВ – до 470 осіб. Ми не будемо зараз аналізувати, так би мовити, весь список, але необхідно мати на увазі, що після реорганізації чисельність персоналу, наприклад, на станції зменшиться. Але це не буде звичайне скорочення, а саме ре-

організація: згідно з наказом Міністра, від ЧАЕС будуть відділені непрофільні, допоміжні підрозділи. Вони утворять спеціальне обслуговуюче підприємство, котре згодом буде приєднане до Спецкомбінату. Саме Спецкомбінат стане опікуватися всією інфраструктурою Зони та обслуговувати діяльність усіх підприємств, у тому числі насамперед ЧАЕС. Такі зміни дозволять сконцентрувати під одним началом основні функції, відповідні кадри, фінанси та інші необхідні засоби.

– Яким чином передбачається мінімізувати соціальні стреси, що виникатимуть під час реорганізації? Адже певна частина працюючих у Зоні людей може просто втратити роботу.

– Я не відкрив жодної таємниці, коли скажу, що реорганізація задумана передусім для того, щоб зменшити навантаження на Держбюджет, тобто підвищити ефективність використання державних коштів. Це робиться, в основному, за рахунок перегляду існуючої структури та її оптимізації, що в будь-якому разі означає вивільнення певної частини персоналу. Цей процес об'єктивно необхідний і корисний.

З іншого боку, мова йде про неминучість впливу цього процесу на чийсь конкретні долі. Коли людина дізнається, що планується скоротити, наприклад, кожного десятого працівника, це для неї статистика – до певного часу, доки не з'ясується, що скорочення стосується саме цієї людини. Тоді це вже не статистика, а особиста трагедія.

Маємо філософське протиріччя між загальним благом і добробутом особистості. Воно не носить антагоністичного характеру, хоча й створює певну напругу. Ті, кого звільняють за скороченням, отримують належне відшкодування згідно з чинним законодавством. До того ж, скорочують не "кожного десятого", а враховуються всі аспекти, що стосують-

ся конкретної людини: кваліфікація, професійні навички, досвід, ставлення до роботи, сімейний стан і т. ін. Якщо доведеться вибирати між молодою матір'ю-одиначкою і працюючим пенсіонером, то, самі розумієте, ми будемо змушені віддати перевагу жінці, для якої ця робота – єдина можливість вижити самій і виростити дитину. При вирішенні кадрових питань ми сподіваємося на розуміння й допомогу з боку профспілкових організацій підприємств. Вони краще знають кожного працюючого, і ми разом мусимо подбати про те, щоб наші дії не спричинили людських трагедій або принаймні звели їх кількість до мінімуму.

У кадрового питання є ще один аспект, характерний саме для Зони. Люди їздять на роботу або зі Славутича, або з Іванкова. Тому при їх звільненні мусимо подбати й про те, щоб усталеними роками процентний баланс зайнятості в цих районах зберегти. Адже надходження коштів до місцевих бюджетів забезпечують головним чином працівники ЧАЕС та інших підприємств Зони.

– Головні події, пов'язані зі спорудженням Нового безпечного конфайнменту, безпосередньо розгортатимуться на майданчику ЧАЕС. Якою, на Вашу думку, буде участь Агентства в цьому процесі?

– Агентство, як я вже зазначив, це центральний орган виконавчої влади, до завдань якого відноситься й перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему. Саме тому, проект будівництва НБК є ключовим, в тому числі для Агентства. Слід зауважити, що є в ньому певна складність, як завжди, коли маємо справу з міжнародним проектом. Вплив української сторони не такий вирішальний, щоб вона могла жорстко контролювати виконання робіт підрядником. У цьому процесі задіяно багато органів і структур, в тому числі міжнародних, а Група управління проектом, утворена за законами України, теж має доволі обмежені можливості впливу. Відтак терміни виконання робіт подовжуються, їхня вартість зростає, і оптимізувати цей процес практично неможливо. Сьогодні, коли йдеться про НБК, називають суму 990 мільйонів євро і введення в

Роботи на промайданчику ЧАЕС.
Фото Інформаційного відділу ДСП ЧАЕС

експлуатацію наприкінці 2015 року. Рініше й вартість декларувалася інша, і термін спорудження обмежувався 2012 роком. Відчувається вплив як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. На жаль, такою є особливість усіх міжнародних проектів. Вона характерна тим, що замовник не має дієвого механізму впливу на виконавця робіт (підрядника) саме на своєму рівні. Застосовуються тільки ті засоби, що прописані в контракті, і все. А контракти побудовані на базі міжнародних типових будівельних контрактів. У принципі, вони мають захищати інтереси обох сторін, причому ні замовник, ні підрядник не мають права висувати будь-які вимоги, не передбачені контрактом.

Як на мою думку, то Група управління проектом по спорудженню НБК недостатньо активно використовує навіть ті важелі, котрі є в її розпорядженні, щоб змусити підрядника виконувати роботу вчасно і не перевищувати проектний кошторис. Наведу приклад – це проект ІАСК (Інтегрована автоматизована система контролю). Терміни його виконання переносилися вже кілька разів, хоча планова дата – кінець минулого року. Фактично найоптимістичніші сподівання орієнтовані на осінь наступного року. І Група управління проектом нічого не робить, аби змусити підрядника вжити необхідних заходів (наприклад, залучити додаткових виконавців, чи профінансувати необхідні роботи тощо) з метою вчасного виконання своїх зобов'язань.

А ось інший приклад. При плануванні земляних робіт на будівництві НБК не можна передбачити такі "сюрпризи", як сховані в землі механізми, машини і навіть залишки ядерного палива, що потрапили туди в перший період ліквідації наслідків аварії на 4-му енергоблоці ЧАЕС. Такі знахідки випромінюють значну радіоактивність, тому постало нове завдання: забезпечити виконання норм радіаційної безпеки щодо будівельників та персоналу станції. Підрядник змушений виконувати додаткові роботи з пілопригнічення. В результаті норми для персоналу категорії А витримуються, але цього разу ми маємо справу з об'єктивною реальністю, котра не може не впливати на терміни виконання робіт і на їх вартість.

– Чи вважаєте Ви можливим і доцільним коригування кордонів 30-кілометрової та інших зон з метою скорочення кількості земель, що не використовуються в господарській діяльності?

– Стосовно зон 3-ї й 4-ї категорій, я вважаю, що вирішення цих питань назріло вже давно. Якщо брати об'єктивні показники, отримані 5-6 років тому, то вже тоді було зрозуміло, що більшість територій, віднесених до зон посиленого радіологічного контролю, потрібно перевести в категорію, що не передбачає обмежень за радіаційним фактором; частину 3-ї зони можна реабілітувати повністю, а іншу частину – перевести до 4-ї категорії.

На жаль, цього не можна сподіватися відносно 30-кілометрової зони відчуження ЧАЕС. Можливо, років через 20-30 деякі її південні райони будуть виведені із Зони відчуження, що скоротить її площу майже наполовину. Проте близько 1000 квадратних кілометрів залишаться Зоною назавжди. Це так званий Західний слід і ті плями, де найбільша забрудненість ізотопами плутонію, з котрого з часом утворюється ще небезпечніший америцій. Відтак Зона залишається режимною територією, і одне із завдань Агентства – унеможливити несанкціоновані проникнення на цю територію, особливо з протиправни-

ми намірами. Ми маємо необхідні сили й засоби, щоб це завдання виконувати.

Значно більшою проблемою є так звані самопоселенці. Власне, подібний статус законодавством непередбачений, але це реальні громадяни України, і ми не можемо вигнати їх із осель, що для них завжди були рідними. Виникає колізія – громадяни порушують закон, а адміністрація змушена щодо них витримувати своєрідний паритет стосунків, що склалися протягом десятиліть. На мій погляд, краще вже залишити їх тут, бо виселення може перетворитися на справжній кошмар – ці переважно літні люди просто не витримають подібного стресу, і їхні смерті будуть на нашій совісті. Хочуть дожити віку в Зоні – нехай доживають. Але ми не дозволимо робити будь-які спроби збільшити кількість самопоселенців за рахунок їхніх родичів чи знайомих, які приїздять ніби для догляду за людьми похилого віку. Особливу тривогу викликають наміри окремих громадян ввезти в Зону дітей, начебто для оздоровлення. Проблема? Так, і вона нас серйозно непокоїть. Цього ми дозволити не можемо.

Щодо опіки над самопоселенцями, то Адміністрація, хоч і не має для них спеціальних коштів, намагається обходитися з цими людьми гуманно. Допомогаємо, чим можемо, в основному за рахунок прибутків підприємств. Краще тримати ситуацію під контролем, ніж мати справу з пожежами чи іншими надзвичайними ситуаціями в Зоні. Зрештою, 100-200 тисяч гривень на рік – не такі вже великі кошти, досі вдавалося їх знаходити. Доки в Зоні є підприємства – самопоселенці голодувати не будуть, без медичної допомоги не залишаться і до церкви зможуть доїхати, щоб при нагоді помолитися – за відродження свого краю.

– Майбутнє Поліського краю. Чи вірите Ви в нього?

– Так, вірю. Скажу більше: на землях, скажімо, Іванківського району вже зараз можна орати й сіяти, але при цьому треба дотримуватися одного з двох шляхів. Поперше, землі слід вапнувати та застосовувати інші агротехнічні технології, що перешкоджають переходу нуклідів у рослини й далі – до тварин та людей. По цьому шляху пішли наші сусіди-білоруси і досягли непоганих результатів.

Другий шлях – це коли віддається перевага вирощуванню таких культур, які здатні відбирати нукліди із землі. Це передусім технічні культури, з котрих потім можна виробляти паливо. А використання такого палива тут, у Зоні, може дати синергетичний ефект, коли інтегральний результат від комбінованої дії кількох складових більший, ніж проста сума таких результатів. Маючи, наприклад, дешеве паливо із місцевих матеріалів, ми можемо відомитися від дорогого імпортного газу і забезпечити потреби Зони в теплі та електроенергії власними силами. До того ж, шляхом спалювання можна перетворити величезні кількості радіаційно забрудненої деревини на попіл, котрий легко утилізувати. Тим самим ми суттєво зменшимо обсяг радіоактивних відходів, що підлягають захороненню.

До речі, Єврокомісія наші ініціативи в цьому напрямку підтримує і виділила 900 тисяч євро на створення пілотного паливного модуля. Втім, це вже інша історія, про неї розповімо іншим разом.

– Дозвольте подякувати за відверту бесіду.

**Спілкувався
Володимир ЯРОШЕНКО**